

UKÁZKA Z PROGRAMU

BÝTI NA CHVÍLI STROMEM

Následující aktivity pocházejí z programu Býti na chvíli stromem, který vznikl v rámci projektu Tajemství tichého lesa pro děti se specifickými potřebami (konkrétně pro děti se sluchovými vadami). Program je zaměřen na poznávání stromu i lesního ekosystému. Využívá prvky lesní mysli a badatelsky orientovaného vzdělávání s ohledem na daná specifika cílové skupiny.

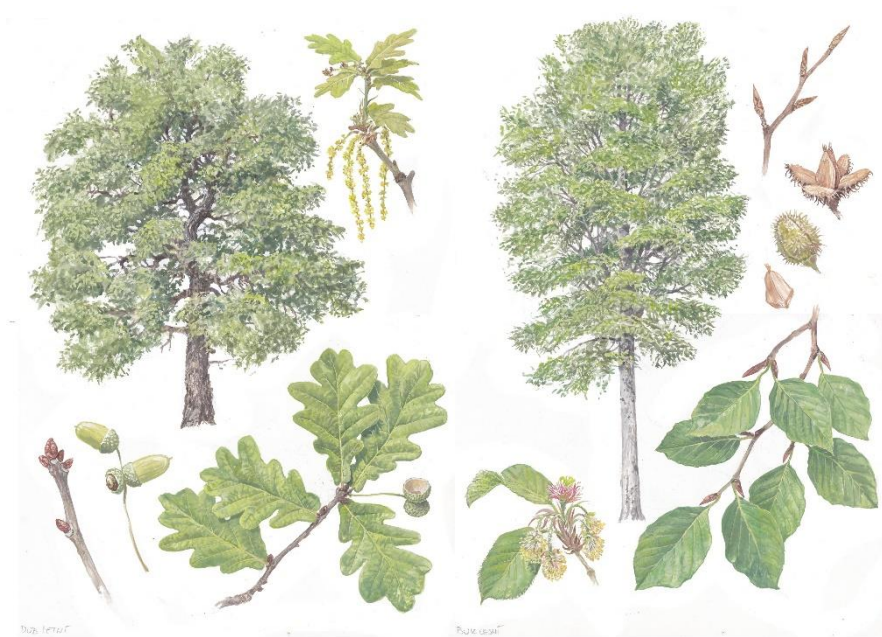
V Hostětíně máme kouzelnou studánku. Voda z ní předvede každému, kdo se chce dozvědět něco o lese, malé kouzlo. Po napití se žáci mohou na chvíli stát obyvatelem lesa, stromem a zjišťovat, jak fungují stromy i les, co potřebují ke svému životu. Program je protkán aktivitami badatelsky orientovaného učení i lesní terapie, které žákům pomohou se na strom a les naladit, vnímat jeho krásu a pochopit, jak je v lese vše neuvěřitelné propojené a dokonale fungující.

Kdyby lidi byli stromy

Dílčí cíle: rozvíjet hrubou motoriku, naladit se na téma stromy a les

Pomůcky: podložky na cvičení, obrázky různých druhů stromů

Kresby: MVDr. Pavel Procházka

Další ukázky karet se stromy k tomuto programu najdete na zadní straně obálky.

Místo: les

Žáky zavedeme ke studánce a dáme jim napít vody ze studánky. *Tato voda je kouzelná a předvede každému, kdo se chce dozvědět něco o lese, malé kouzlo.* Po napití se žáci mohou na chvíli stát obyvatelem lesa, stromem. Díky vizualizaci a pohybové aktivitě v podobě stromu se žáci pokusí na strom naladit a procítit jeho růst.

S žáky vedeme rozhovor na téma, jak se to stane, že vyroste strom? *Představme si, že jsme se proměnili v semínka, která vyklíčí a vyrostou z nich stromy.*

Lektor/ka nejprve ukáže všechny cviky, aby je žáci pozorně viděli. Při cvičení jednoduše vysvětlí, co každý cvik znamená, co představuje.

Začneme semínkem – poloha ve dřepu, hlava je schovaná, rukama objímáme svá kolena. Semínko klíčí – položíme ruce na zem, zvedneme hlavu a pomalu si stoupáme. Představujeme si, že z našich nohou raší kořeny a ty se zabořují do země stále níž a níž, u toho pravidelně dýcháme. Z kmene nám rostou větve – rozpažíme ruce, dáme je nad hlavu, roztáhneme prsty na rukou. Strom potřebuje ke svému růstu Slunce, a tak je třeba se za Sluncem vytáhnout co nejvýš, jako bychom se chtěli dotknout nebe. Strom se taky ve větru občas kýve, je jemný vánek, žáci se jemně ukloní ze strany na stranu. Vítr zesiluje, úklony jsou větší.

Žáci se postaví do kruhu na podložku a společně s lektorem/lektorkou cviky zopakují.

V lese jsou stromy různého druhu, například dub je silný a pevný, má velkou mohutnou korunu – lektor/ka se postaví do pozice představující habitus dubu. Druhý lektor/ka ukáže obrázek dubu. Bříza je tenká a vysoká a ráda se ve větru kývá – lektor/ka se opět postaví do pozice napodobující habitus břízy a druhý lektor/ka žákům ukáže obrázek břízy. Dospělý smrk má větve, které směřují dolů – lektor/ka dá ruce směrem dolů a druhý lektor/ka ukáže obrázek smrku. Takto můžeme pokračovat dál a ukazovat další druhy stromů.

Následně lektor/ka předvede, jak se z něj stane např. bříza. Ze semínka (tedy ze dřepu) vyrostete v tenkou břízu a kývá se ve větru. Poté lektor/ka vyzve žáky, aby si rozmysleli, v jaký strom by chtěli vyrůst, a podle toho zaujmou pozici: nejprve semínka ve dřepu a pak vyrostou jako strom.

Tak jako stromy v pestrém lese jsou rozmanité, tak i my lidé jsme každý jiný. Tak jak je krásná pestrost rozmanitého lesa, tak i pestrost a různorodost lidí je obohacující. Každý z nás je v něčem trochu jiný, každý z nás je v pořádku přesně takový, jaký je.

Proměnili jsme se v různé stromy, stal se z nás krásný a rozmanitý les. Vidím, že zde rostou břízy, duby, buky, smrky... Je to krásná podívaná. Pojd'me se teď dozvědět něco o tom, jak stromy fungují, jak funguje celý les.

Jak roste strom

Dílčí cíle: seznámit žáky s myceliem prostřednictvím pohybové hry

Pomůcky: přírodniny, které si žáci při aktivitě sami nasbírají, obrázek hub, bílé provázky

Místo: les

Jak vlastně roste takový strom? Co potřebuje ke svému růstu? Strom, podobně jako lidé, potřebuje slunce, vodu, živiny. Díky tomu si dokáže vyrobit cukr, který potřebuje k růstu. V rámci rozhovoru je téma možné více prodiskutovat, je však třeba brát ohled na charakter a stupeň postižení žáků.

Pokud v lese roste malý stromek, který nemá dostatek světla, ostatní stromy mu mohou cukr poslat. Jelikož ale stromy nemají nohy, aby mohly cukr předat, potřebují k tomu pomocníky – houby. Vy určitě znáte houby – plodnice, které sbíráme do košíku a vaříme z nich různé dobrotky. Lektor/ka žákům ukáže obrázek houby a nechá je případně vyjádřit, jestli houby sbírají a jestli jim chutnají. Podhoubí se ale nachází všude pod zemí, tvoří velkou síť. Když si hrábnete do země a přičichnete k lesní půdě, určitě je ucítíte. Houbovou sítí si můžete představit jako spoustu propletených tenkých bílých provázků jako jsou tyto – lektorka ukáže svazek propletených provázků. My si teď na spolupráci stromů a hub zahrajeme.

Lektor/ka rozdělí žáky do několika skupin po 5 žácích. Nejprve jednotlivé týmy posbírají dostatek přírodnin – materiál ke stavbě stromu – a položí je na hromadu. Tyto přírodniny představují cukr tvořený stromem. Každý tým má svou hromádku přírodnin. Jednotlivé týmy vytvoří řady. Jeden žák z týmu je velký strom, který přes houby – tři další žáky ze stejného týmu – posílá cukr (přírodniny) malému stromku – pátému žákovi. Žáci si tedy posílají přírodniny z místa na místo. Jakmile mají přírodniny přesunuty, vytvoří z nich landartový obraz stromu. A ukáží ho ostatním týmům.

Strom a voda

Dílčí cíle: seznámit žáky se způsobem, jakým stromy přijímají vodu

Pomůcky: papírové kapky vody

Místo: les

Už víme, jak strom roste. Myslíte, že strom potřebuje i pít? Ano, stejně jako my lidé, i strom potřebuje ke svému životu dostatek vody.

Lektor/ka žákům vysvětlí pravidla následující hry: Žáci se rozdělí do dvou skupin a stoupnou si ve dvou řadách ke svému kmeni – lektorovi/lektorce. Lektor/ka představuje kmen stromu a žáci jsou jeho kořeny, které hledají vodu v podobě modrých papírových kapek vody, které lektoři předem rozložili na zem. Žáci, kteří jsou na konci své řady (nejdál od lektora/lektorky), vyběhnou a najdou kapku a předají ji jako štafetu spolužákovi, který stojí vedle, ten ji předá sousedícímu spolužákovi atd., až se kapka dostane ke kmeni. Žák, který běžel, se zařadí za kmen z jiné strany. Jakmile jsou všechny kapky u lektora/lektorky, hra končí, strom se napil.

Před zahájením hry hru lektoři předvedou dostatečně názorně a ujistí se, že žáci pravidla chápou.

Strom a půda

Dílčí cíle: seznámit žáky s bezobratlými živočichy, kteří se podílejí na půdotvorném procesu

Pomůcky: lupy, kelímky, štětečky, exhaustory, určovací klíče, obrázky bezobratlých živočichů

Místo: les

Víme, jak strom roste, víme, že k životu potřebuje slunce, vodu. Nebo ještě něco dalšího? V čem vlastně strom roste? V půdě. Pojďme teď prozkoumat, kdo ji tvoří.

Strom roste po celý svůj dlouhý život, jednou však zestárne a „uschne“. Nemusíme ale proto smutnit, strom nikdy nezemře docela, je v něm stále velmi živo a veselo. Nastěhují se do něj totiž různí živočichové, kteří pomáhají uschlý strom proměnit v půdu. Napadá vás, kteří živočichové by to mohli být? Nebo jak by mohli vypadat?

Lektor/ka dá žákům prostor se vyjádřit. Následně je vyzve, aby šli ve skupinkách prozkoumat, jestli se jim jejich předpoklady potvrdí. Lektor/ka žáky zavede na místo, kde se nachází ztrouchnivělé dřevo, rozdá jim badatelské pomůcky a vysvětlí, jak s nimi pracovat. Současně lektor/ka žáky poučí o bezpečném odchytu bezobratlých živočichů a názorně jim odchyt ukáže. Žáci si pak pod jejím dohledem odchyt vyzkouší. Lektor/ka žáky upozorní, aby si všímali, jak živočichové vypadají, kolik mají nohou apod. Následně dá žákům dostatečný prostor, aby si bezobratlé odchytli a prozkoumali.

Pokud žáci chtějí, mohou si organismy určit podle určovacích klíčů. V případě potřeby lektor/ka žákům s určováním pomáhá. Následně se žáci vrátí ke svým předpokladům a zhodnotí, zda se jim předpoklady podařilo potvrdit či vyvrátit. Lektor/ka žákům položí otázky: *Objevíli jste živočicha, kterého jste nečekali? Překvapilo vás během objevování něco? Už jste se s podobnými živočichy setkali? Kde?* Jednotlivé týmy se pak s ostatními spolužáky podělí o své „úlovky“ a zážitky při objevování. Poté odchycené živočichy žáci vrátí na místo, kde je objevili.

Hra s padákem

Dílčí cíle: rozvíjet hrubou motoriku, rozvíjet komunikačních dovedností žáků

Pomůcky: padák

Místo: les

Žáci se postaví k psychomotorickému padáku, který leží na zemi tak, aby minimálně 3 žáci byli u jedné barvy. Žáci si chytanou padák a zvednou ho do úrovně pasu. Lektor/ka říká: *Dnes je celkem teplo, chtělo by to osvěžit lehkým vánkem, pojďme ho teď společně vyrobit.* Všichni jemně pohybují padákem několik centimetrů nahoru a dolů. *Vánek se nám mění ve větší vítr.* Všichni zrychlí frekvenci pohybů i zvětší výšku pohybů. *Teď je opravdu pořádná vichřice.* Frekvence i výška pohybů se ještě zvětší.

Po zahřívacím kole přejdeme na téma les.

Na padáku máme několik barev – žáci vyjmenují.

Máme tu např. žlutou, co můžeme v lese najít žlutého? Žáci navrhnou: kytky (prvosienka, orsej...), houby (kuřátka, lišky, klouzek...). Lektor/ka dává pokyny: Všichni, kdo stojí u žluté barvy, se teď změni v ... (dle toho, co žáci navrhli).

Máme tu taky modrou barvu. Co můžeme v lese najít modrého? Žáci opět navrhnou: vodu, pomněnky, borůvky... Všichni, kdo stojí u modré barvy se teď změni v ... (dle toho, co žáci navrhli). Další barva je červená. Co můžeme v lese najít červeného? Žáci opět navrhnou: jahody, maliny, brusinky, muchomůrku červenou... Všichni, kdo stojí u červené barvy se teď změni v ... (dle toho, co žáci navrhli).

A konečně tu máme zelenou barvu. Co můžeme v lese najít zeleného? Žáci opět navrhnou: mech, listy, kapradí... Všichni, kdo stojí u zelené, se teď změni v ... (dle toho, co žáci navrhli). Žákům v případě potřeby můžeme pro představu nabídnout obrázky výše zmíněných bylin, hub a plodů a říct jim několik zajímavostí.

Lektoři si stoupnou na stejnou barvu naproti sobě, aby žákům předvedli, jak se hra hraje. *Z nás jsou teď borůvky, protože stojíme u modré barvy padáku a máme se přesunout na svou barvu. Za chvíli zvedneme padák nad hlavu a pak se pustíme padáku a vyměníme si místa, tedy přejdeme na modrou barvu naproti.* Lektoři názorně předvedou. Případně ještě mohou ukázat i paní učitelky. Následně dává lektor/ka pokyny žákům. Např.: *Všechny mechy se pustí padáku a přejdou na svou barvu naproti. Pak všechna kuřátka se pustí padáku a přejdou naproti.* Atd. Další kolo: *Všechny jahody půjdou doprostřed a my ostatní je na chvíli obalíme padákem. Zde dáme žákům prostor a čas si užít svou chvíli pod barevným padákem a podívat se skrze barevnou látku směrem k nebi. Pak všechny borůvky půjdou doprostřed a ostatní je obalí padákem.* Takto pokračujeme, až se všichni žáci prostřídají.

Zpětná vazba

Dílčí cíle: reflexe aktivit

Čas: 10 minut

Místo: les

Žáci se posadí do kruhu, lektor/ka v rychlosti zopakuje proběhlé aktivity. Poté žákům položí reflektivní otázky: *Co jste se dnes dozvěděli nového, zajímavého, překvapivého? Jak se vám pracovalo v týmech? Jak se vám líbilo, když jste byli zahaleni do padáku? Jakou aktivitu byste si chtěli zopakovat?* Apod.

Aktivity byly metodicky zpracovány v rámci projektu, jež byl podpořen v grantovém řízení Ministerstva životního prostředí.

Další inspiraci pro aktivity naleznete v nápadcích, které vznikly ve spolupráci s organizací Tradice Bílých Karpat. Pokud máte zájem o tyto nápadcíky, kontaktujte nás na adrese:

jitka.datinska@veronica.cz.